

Fókuszpont

2017, CIVERTAN

2016, CIVERTAN

Szerzők // Mohay Klára / Solymosi Bettina

Konzulens // Vasáros Zsolt DLA

Ipari és Mezőgazdasági Épülettervezési Tanszék

TERRA // Somló

Tartalomjegyzék

Absztrakt	3
Abstract	4
Történelmi háttér	
Somló-hegy	5
Somló-vár	6
Moreau koncepció	7
Európa Kulturális Fővárosa	9
Személyes élmények	10
Koncepció	11
Kivitelezés	
Szerkezet	12
Optika	13
Források	14

Absztrakt

Fókuszpont

Somló-hegy és környéke tagadhatatlanul gazdag történelmi és kulturális háttérrel rendelkezik. A hegytető növényzete alatt megbúvó bronzkori maradványokon és a feltételezések szerint a közelben fekvő római kori villán kívül a tanúhegy északi oldalán álló középkori várrom és a szomszédos dobai Erdődy kastély is mind a fennmaradt emlékek sorát hosszabbítja. Ez utóbbihoz tervezője, Charles Moreau, nagyszabású angolparkot is álmodott, amely axisával egyértelműen a vár felé fordul, alátámasztva annak jelentős tájrendező, -uraló szerepét.

Az Európa Kulturális Fővárosa 2023 program keretében a Veszprém-Balaton térség a figyelmet nem csak az építendő jövő, hanem az értékelendő múlt felé is próbálja irányítani, amelyre az egykori torony helye izgalmas lehetőséget nyújt. Az eredeti építmény, ami feltehetően az egész vidék beláthatóságát védelmi célból hivatott biztosítani, ma pusztán a kirándulóknak nyújt gyönyörű kilátást.

De hogyan hívjuk életre a nép érdeklődését, s hogyan fókuszáljunk a „hivatalból értékesre”, anélkül, hogy elhomályosítsuk az egyéni felfedezés lehetőségét? Milyen módon tehetjük emlékezetessé a helyet szellemének tiszteletben tartásával?

A válaszok egy optikai eszközökkel használó installációban egyesülnek, újfajta perspektívából közelítve meg a kultúrtáj megismerésének Moreau komplex terve által elindított élményét.

Takáts Bendegúz 3D modellje alapján

Abstract

Focus

Somló Hill and surroundings have an undeniably rich historical and cultural background. Beside the remains from the Copper age that hide under the vegetation of the hilltop, and the villa from the Roman age that supposedly lays nearby below ground, the old fortress spreading on the north side of the monadnock and the Erdődy castle in Doba are all extends the collection of memories. To the last mentioned building Charles Moreau, the designer, dreamt a monumental landscape-garden that unequivocally turns to the fortress with its axis, proving its significant landscape-designing and controlling role.

In connection with the program of the European Cultural Capital 2023, the area of Veszprém-Balaton tries to orient attention to not only the to-be-built future, but the past that must be appreciated. For this, the place of the fortress provides an immensely exciting opportunity. The original edifice, that was presumably destined for ensuring visibility of the whole region for the purpose of defence, means today just a beautiful landscape for the hikers.

How could we grab people's attention and get them interested, and how could we focus on the intrinsical values, without taking away the oppotrunity of the personal exploring?

In what way could we make this spot memorable while keeping the respect towards the spirit of the place?

Answers meet at an installation that uses optical devices to help continuing the cognition of the cultural land, started by Moreau's complex plan, from a whole new perspective.

Somló-hegy

A Bakony nyugati végénél a hatalmas sík területből egy 432 méter magas vulkanikus tanúhegy emelkedik ki, mely nevét egyes vélekedések szerint az - egykor a teljes hegy felszínét borító - somról kapta. Ma már ezen növény helyét átvették a gondosan megművelt szőlők, bazalttámfalak és a sűrű erdő.

Régen a teljes felszínt szőlő lepte el, de felfelé haladva egy ponton túl a talaj meredeksége miatt már nem tudtak feljutni a földműveléshez szükséges gépek. Így az ott található földparcellákat egyre inkább meghódította a burjánzó növényzet, melynek sűrűsége néhány felszínre törő forrást rejt magában. Ez a növénytakaró eredményezte a hegy szinte védjegyek számító „növény sapkáját”, mely ugyan óriásinak tűnhet, mégis, ha felülről, összességében nézzük a területet, azt vehetjük észre, hogy az erdőség viszonylag kis zónát ölel fel.

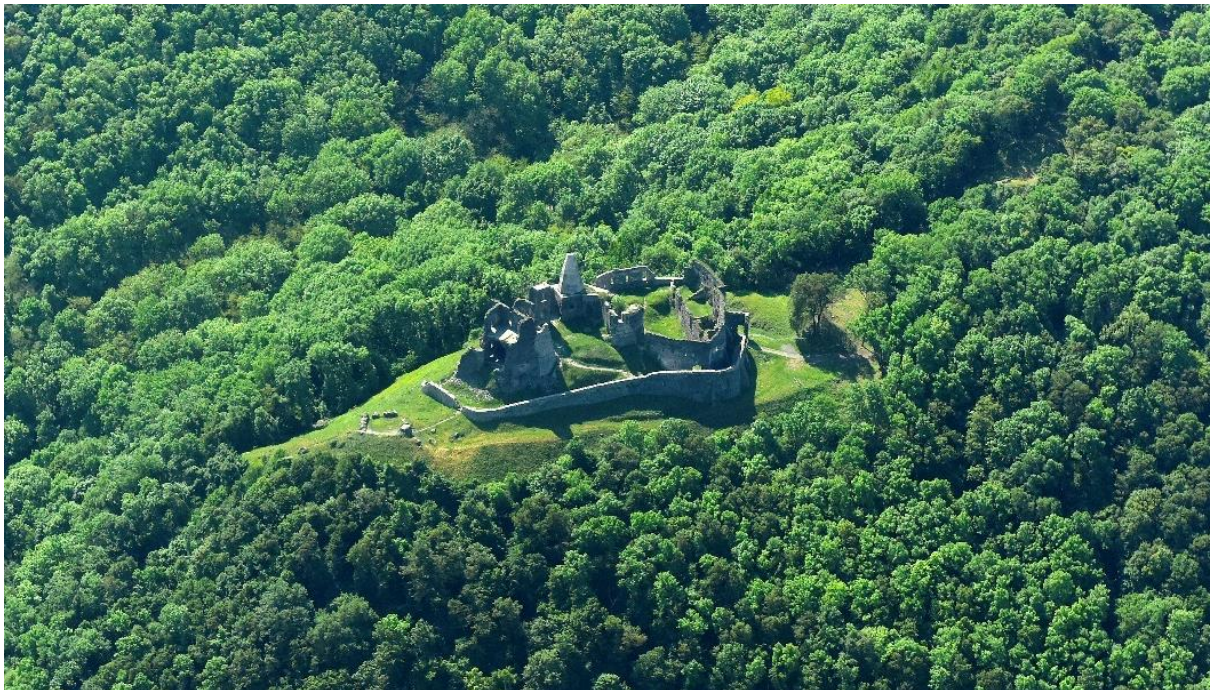
2016, CIVERTAN

E természeti sokszínűség igazán magával ragadó tud lenni, de emellett rengeteg történelmi értékkel is rendelkezik. A történelmi pincékkel és prэшázakkal kezdve, a templomokon és római kori maradványokon át egészen az erdő mélyén megbúvó bronzkori és vaskori földvárig minden éra képviselteti magát a felszíni kutatások eredménye szerint, melyek folyamatosan zajlanak a rendelkezésre álló legkorszerűbb geofizikai eszközöket is használva. Az említett emlékek mellé sorolható Somló talán legjelentősebb ékessége is, a Somlói vár.

Somló-vár

Castrum Somlo először 1352-ben kerül említésre egy hivatalos okiratban, azonban elképzelhetőnek tartják, hogy már korábban, a tatárjárást követő évtizedekben épült.

Elhelyezkedése eltér a megszokottól, hiszen a hegy legmagasabb pontja helyett annak északi oldalán áll egy – szinte különálló – bazaltkúpon. Megközelíthetlenségét egyik irányból maga a hegy, a többi oldalról pedig meredek szakadék biztosította, lehetővé téve feladatának ellátását.

2017, CIVERTAN

Az erőd hosszú évszázadok alatt kézről kézre járt a korona és különböző nagybirtokos családok között. Fénykorát Bakócz Tamás esztergomi érsek tulajdonában élte. A török kort követő folyamatos állagromlás ellen időszakosan próbálták megóvni, azonban sikertelenül, így mára teljesen leamortizálódott. Legkülönösebb fennmaradt része a konyha kéménye, egy hatszögletű torony, melyet gyakran (tévesen) egy szakrális tér lefedésének gondolnak.

A feltárt és látogatható állapotban lévő vár és bástya alatt minden bizonnyal további szintek is lapulnak. Erre utalnak bizonyos jelek, mint egy-egy föld alól épphogy előtűnő földem- és kisebb falnyílás részlet, amelyek feltárása állékonysági okokból kifolyólag nehézkes.

Moreau-koncepció

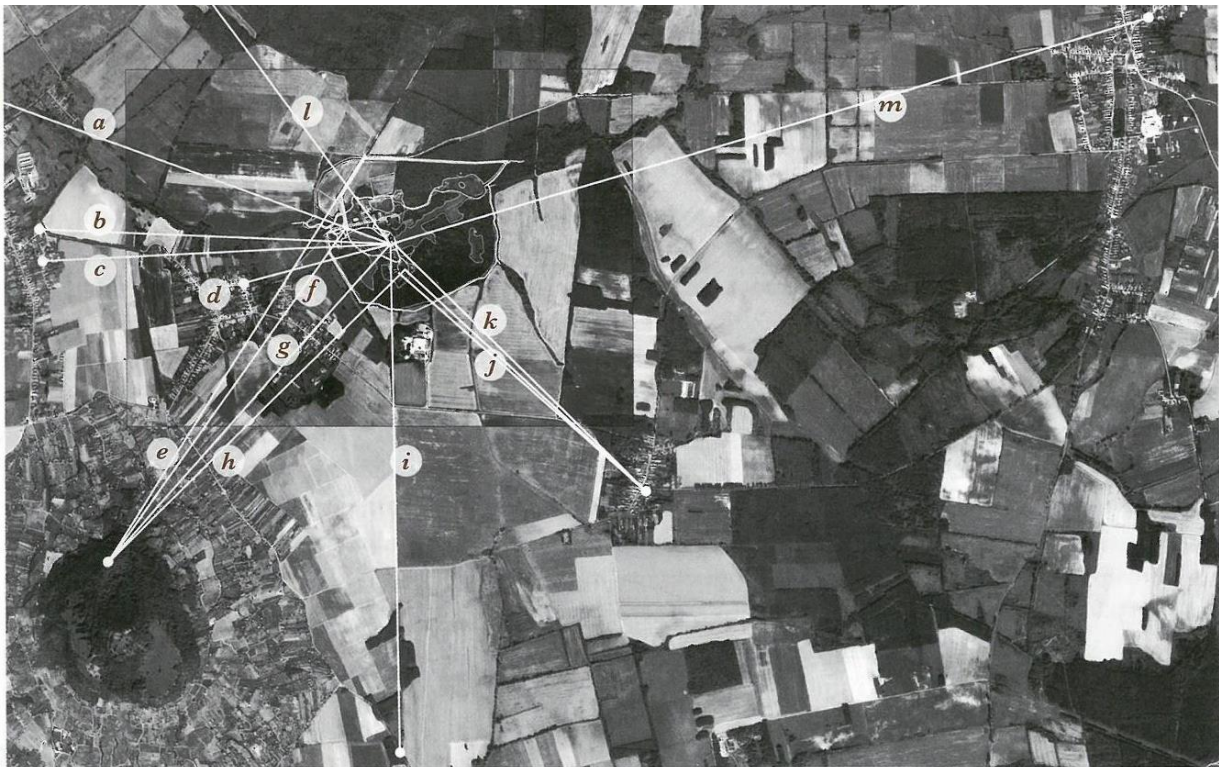
Somló várából a

szemünk elé tárult messzeségbe tekintve és a látványt pásztázva felfigyelhetünk a 174 méter magasságban lévő Somlóvár dombján álló híres dobai Erdődy-kastélyra. Az eredetileg nyaralókastélynak szánt épületet a 19. század elején építtette Erdődy Károly gróf, váradi főispán. A tervezésre Jean Charles Alexandre de Moreau (1758-1840) francia építész és festőt bízta meg.

2020, Solymosi Bettina

Moreau egy klasszicista stílusú, egyemeletes, timpanonos homlokzatú, dór és ión oszlopfőös épületet álmodott meg, mely valóra is vált. Koncepciójának fő eleme volt a kastély környezetének formálása, a figyelem ráirányítása az azt körülvevő történelmi értékekre. Ezt tökéletesen lehetővé tette az épület elhelyezkedése, mely a kisebb domb tetejéről 360 fokban szögben nyújt beláthatóságot az Erdődy-birodalom szomszédos falvaira. Az építész eszközként a kastély körül kialakított angolparkot használta.

1. A kastélyegyüttes vizuális kapcsolata a környező tájjal: **a.** nyiladék a Ság-hegy felé; **b.** a somlószőlősi templom; **c.** a somlószőlősi kastély; **d.** a dobai templom; **e.** Somlővár romja az egykori pápai országút felől; **f.** Somlővár romja a portásház felől; **g.** Somlővár romja a kastélyból nézve; **h.** Somlővár romja a Lucház felől; **i.** a somlővásárhelyi országút és kereszt az út tengelyében, Borszöröcsök határában; **j.** Oroszi temploma a narancsház és az egykori „Lucház” felől; **k.** a borszöröcsöki templom **l.** a noszlopi templom; **m.** a somlóvecsei templom

Ipari és Mezőgazdasági Épülettervezési Tanszék

A kastély és látvány közötti vizuális kapcsolat létrehozásának fontos tényezője a kirekesztés. A növényzetben olyan irányultságú nyiladékokat vágott, melyek egyértelműen odavonzzák a tekintetet az egyes látnivalókra. Ilyen iránypontok között szerepel a somlószőlősi templom, a dobai templom, a somlővásárhelyi országút és kereszt, a borszöröcsöki templom, a noszlopi templom, a somlóvecsei templom, és végül, de nem utolsó sorban a Somlő-vár romja. Moreaunak sikerült egy olyan átgondolt rendszerben létező építészeti alkotást

létrehozni, mely nem csak funkcióját látja el, hanem egy rendkívül hangsúlyos és összefogó jelentést is tartalmaz.

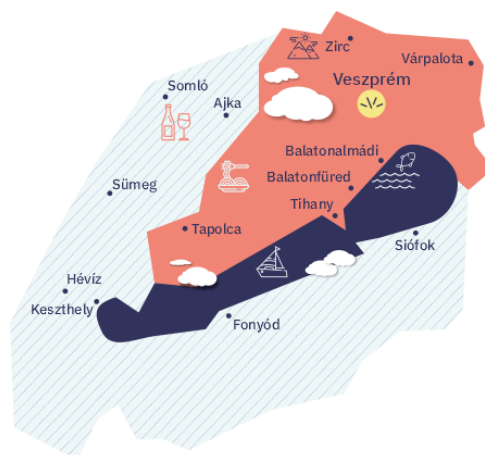
A kastély 1945-ig volt az Erdődy-család birtokában. A háború után tudószanatóriumként, majd szocioterápiás intézetként funkcionált.

Európa Kulturális Fővárosa

Az Európa Kulturális Fővárosa címért minden évben pályázhatnak az egyes európai régiók/városok. A titulus egy évre szól, mely idő alatt az adott településnek lehetősége nyílik a kulturális élet terén elért fejlődésének bemutatására. A pályázat 1985-ben jött létre a görög kulturális miniszter javaslatára, mely azóta is egyre nagyobb sikereket ér el.

Mint megannyi sok más ország, hazánk is rendszeresen részt vesz ezen a programon, 2010-ben a kulturális fővárost Magyarország jelöltjei közül választották ki. Ekkor több nevezett város közül Pécs nyerte el a címet.

Az elkövetkező 2023-as pályázatot a Veszprém-Balaton régió nyerte meg, szokatlan módon nem csupán egyetlen városként, hanem egy egészen kiterjedt területre fordítva a kontinens figyelmét - és tőkét. A Somló-hegy e térség határában fekszik, így esélyt kap, hogy ne csak a borkultúra iránt elkötelezetteknek kínáljon élvezetes perceket. Lehetőség nyílik, hogy a magyar táj kerüljön a figyelem középpontjába, s hazai helyszínen nyitott szemmel járva, szinte turistaként csodálkozunk rá a benne rejlő értékekre.

<https://veszprembalaton2023.hu/hu>

Személyes élmények

2020 nyarán lehetőségünk volt részt venni egy Somlóra szervezett alkotótáborban, mely alatt alkalmunk nyílt jobban megismerni a környezetet és a táj értékeit.

Egy hetes ott tartózkodásunk során számos történeti pincét, présházat, templomot látogattunk meg, melyek hozzájárultak ahhoz, hogy egy átfogóbb, hangulatában átszellemült képet kapjunk a Somló-hegyről. Két geofizikus és egy régész segítségével betekintést nyerhettünk a római kori emlékek felkutatásába is, melynek eredményeképp bennünk is megjelentek olyan gondolatok, hogy Somló valóban számos történelmi emlékkal rendelkezik, ezeket pedig óvni kell.

Ezt a benyomást csak erősítette a Somlóvár meglátogatása, hiszen annak történetisége, omladozó bazalt falai olyan természetességet sugallnak, melyek a modernebb épületekhez szokott szemben meglehetősen mély nyomot hagyhatnak. Miután a várat alaposan szemügyre vettük, kiléptünk az erődítmény végén álló bástyára, ahol elénk tárult az egész régió ámulatba ejtő látványa. Hosszú percek után az összkép kitisztult a fejünkben, és elkezdtek észrevenni a messzeségben rejlő további nevezetességeket, melyeket Moreau is kiemelt az Erdődy-kastély körüli angolparkot használva.

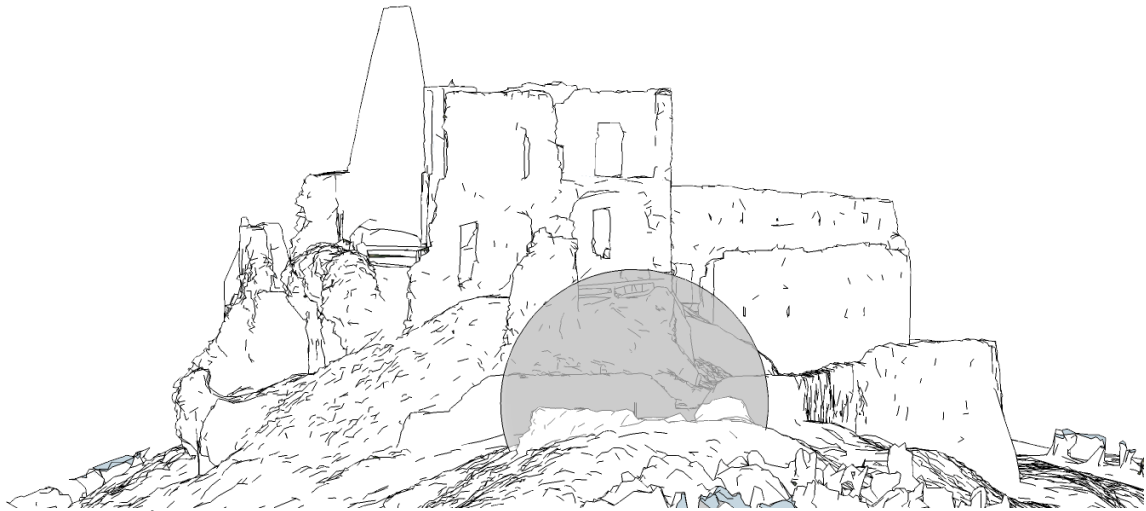
Arra figyeltünk fel, hogy a látvány gazdagsága miatt nehéz észrevenni az apróak látszó templomokat, keresztek, kastélyokat, holott éppen ezeket kellene szinte először meglátni. Elkezdett foglalkoztatni minket a gondolat, hogy miként lehetne a figyelmet a hegyet körülvevő történelmi értékekre irányítani, s közben megóvni a vár természetességét, a látvány kitarulkozását.

Esetleg Moreau koncepciója ebben az esetben is működhet? Ugyan a helyszín más, de talán ezekhez a környezeti tulajdonságokhoz is társul egy eszköz?

Koncepció

Installációnk lényegét a torony és a táj vizuális kapcsolata adja. Rom és környezete közötti kölcsönös viszonyban amellet, hogy a bástya uralja, szemmel tartja az alatta elterülő környéket, példát is statuál - a méltóságteljes kőhalom viszonyítási pontként jelenik meg a vidéken.

A figyelem felhívásának egy olyan módját választottuk, mely kijelöli a környezet jelentéssel bíró pontjait, s eközben mégsem rombolja le vár által keltett idilli képet. Egy alkotás, mely Moreau rendszerével ellentétben nem kizár, továbbá figyelmet sem tereli el, hanem irányultságot ad, kiemel. Egy sajátos, egyedi formát ölt, mely egyesíti a környezettel való finom szervesülést, együtt élést egy kortárs, nem hétköznapi szerkezet alkalmazásával.

Ipari és Mezőgazdasági Építettervezési Tanszék, 3D modell alapján

E gondolatmenet eredményeként alakult ki bennünk egy vízió, mely egy „hógömb” képét vette fel. A térelhatároló szerkezet egyik fő tulajdonsága, hogy átlátszósága miatt a kilátás továbbra is élvezhető marad, kitakarás nélkül szinte bekebelezi az egykori bástya romos maradványait. Egy burkot képez köré, mely kialakít egy zárt, mégis a külvilág felé kitérő, belső világgal rendelkező légkört.

A gömb felületén bizonyos, előre pontos paraméterekkel meghatározott pozícióban nagyítóként funkcionáló gyűjtőlencsék kerülnek elhelyezésre. Ezeknek orientálását a korábban említett, a francia építész által is hangsúlyossá tett történelmi emlékek helyzete, a bástyából való rálátás szöge befolyásolja. Mindegyik installált lencse egy-egy elem felé fordul, görbülete az épület

távolságának függvényében változik. Segítségükkel a látvány fizikailag és átvitt értelemben is közelebb kerül a látogatóhoz, azonnal egyértelművé válik melyek azok a lényegi pontok a táj sűrűségében, melyek nagyobb figyelmet igényelnek.

Szerkezet

Struktúránk alapformája egy 12 méter átmérővel rendelkező gömb, melynek alapvető szerkezeti megvalósítására egy javaslatként említhető meg a *Viking Dome* által már kifejlesztett AURA Dome.

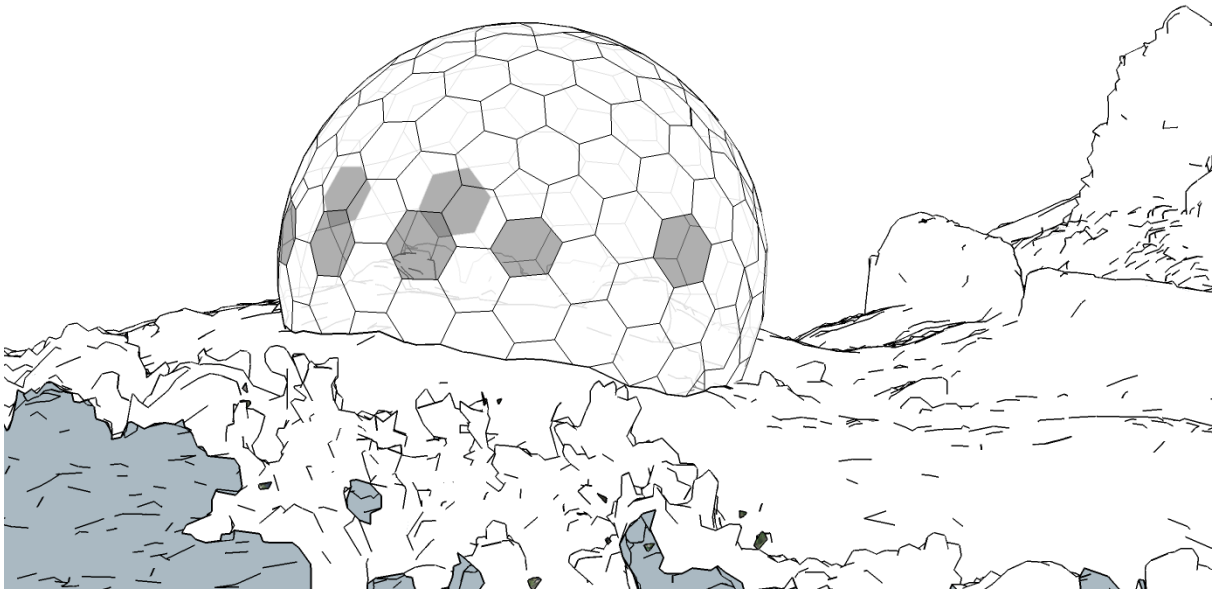

<https://www.vikingdome.com/aura-dome/>

Váza 30 cm oldalhosszúságú méhsejt alakú egységekből épül fel, melyek anyaga polikarbonát. Nagy ütés- és törésállósággal rendelkezik, így stabil szerkezeti összetevőként képes funkcionálni. UV-szűrő és kétoldali hangszigetelő képessége biztosítja, hogy a gömbben való tartózkodás egy kellemes, komfort-érzetet keltő élmény legyen. A kialakított csend akár a kijelölt múltidéző iránypontokon való gondolkodáshoz is megfelelő közeget jelenthet.

Az egyes hatszögek speciális, szinte alig észrevehető csavarokkal csatlakoznak egymáshoz, lehetővé téve a zavartalan átlátást és a táj teljes mértékű élvezését. A csatlakozásoknál apró szellőző rések találhatóak, melyek folyamatosan biztosítják a friss levegőt az objektumban. A

természeti hatások ellen további védelmet nyújt az anyag víz- és porálló tulajdonsága, melyek a szellőzőrések jelenléte ellenére is tökéletesen helyt állnak.

Ipari és Mezőgazdasági Építettervezési Tanszék, 3D modell alapján

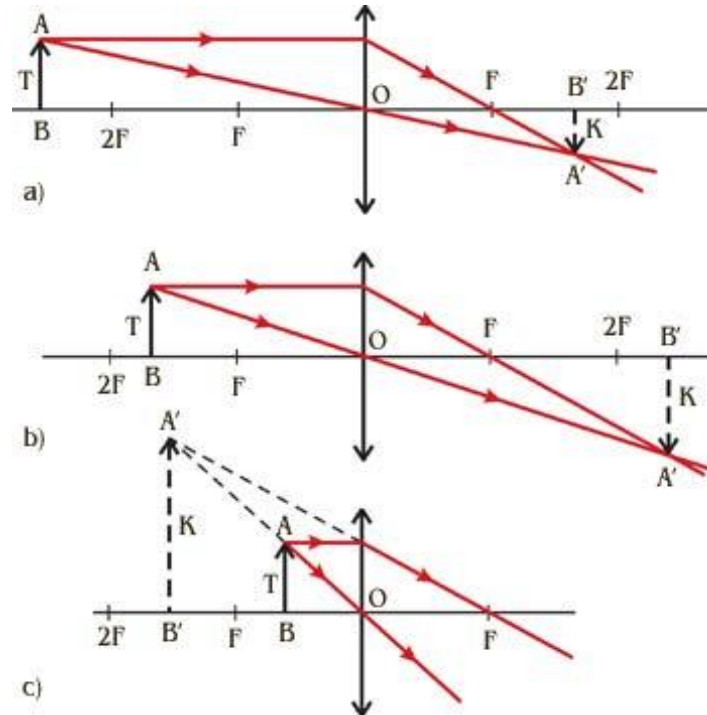
A vizuális hatás elérése hét darab, előre meghatározott hatszög-elemek egyedi domborúsággal rendelkező nagyítólencsére való kicserélésével valósul meg. Ezeknek beépítése és beállítása különösen nagy gonddal történik.

Az ilyen módon kialakított gömbfelület terepre ültetése ugyancsak előtervezést igényel. Tekintve, hogy a bástya-rom körül a domborzati viszonyok változnak, így az alsó rész úgy kerül kialakításra, hogy az tökéletesen kövesse a felszín változásait. A szilárd állóképesség kialakításának érdekében egy teljes mértékben előregyártott, ugyancsak a talaj vonalát követő sínszerű alapozás fonódik a rom köré, mely a földbe mélyesztve stabilizálja a felépítményt.

Optika

A beépített nagyítók működési elve a fizika törvényein alapul. A képalkotás függ a lencse domborulatától, a lencse fénytani középpontjának távolságától, tehát a fókuszpontjától, és a

tárgy optikai középponttól való távolságától. A kép születése a fénysugarak metszéspontjának hollétével áll szoros kapcsolatban.

<https://tudasbazis.sulinet.hu/hu/termeszetudomanyok/fizika/fizika-8-efolyam/a-gyujtolencse/a-gyujtolencse-kepalkotasa>

Amennyiben a tárgy a fókusz távolságon belül helyezkedik el, úgy a fénysugarak nem metszik egymást, ellenben látszólagos metszéspontot találhatunk az irányvonalakat meghosszabbítva. Az eredmény egyenes állású, látszólagos, nagyított képet mutat.

E törvényszerűséget véve alapul a gyűjtőlencsét oly módon kell elhelyezni, hogy azok mindegyikének fókuszpontja a gömbszerkezet középpontjába essen. Így azon az egy kijelölt ponton állva minden lényeg, mely a táj komplex létében rejlik, éppen a szem magasságában lévő pontban, az együttes fókuszpontban koncentrálódik.

Installációnk ezen leírt gondolatmenet nyomán reagál a Somló várát térben és időben körülvevő értékekre, melyeket egy nem mindennapi, szinte már pozitív módon sokkoló élmény keretén belül közvetít a jelen felé, így hagyva életre szóló nyomot minden látogató emlékezetében.

Források

Absztrakt

<https://dailynewshungary.com/new-bubble-bar-opens-above-budapest/>

<https://www.vikingdome.com/aura-dome/>

https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_524_Biofizika/ch06s02.html

Somló-hegy

<https://www.papa.hu/irasok/somlo-hegy-tortenete>

https://www.varturak.hu/magyar/oldal/somlo_varanak_tortenete/

<https://kirandulastippek.hu/bakony-veszprem/somlo-maganyos-tanuhegy-a-bakony-szelen>

Somló-vár

https://studhist.blog.hu/2018/01/09/somlo_vara_castrum_somlo

<https://funiq.hu/1795-soml%C3%B3-hegyi-v%C3%A1rrom-doba>

<https://hu.wikipedia.org/wiki/Soml%C3%B3>

Moreau koncepció

<http://somloiborut.hu/gyogyintezet-erdody-kastely/>

<https://www.hetedhetorszag.hu/magyarorszag/doba-somlovari-erdody-kastely>

Európa Kulturális Fővárosa

<https://veszprembalaton2023.hu/hu>

https://hu.wikipedia.org/wiki/Eur%C3%B3pa_kultur%C3%A1lis_f%C5%91v%C3%A1rosa

Szerkezet

<https://www.vikingdome.com/aura-dome/>

Optika

https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_524_Biofizika/ch06s02.html

<http://users.atw.hu/digitalfotosuli/prezi/f-kepalkotas.pdf>

<https://tudasbazis.sulinet.hu/hu/termesztudomanyok/fizika/fizika-8-evfolyam/a-gyujtolencse/a-gyujtolencse-kepalkotasa>

Moreau-koncepció

fókusz

Charles Moreau 19. századi Erdődy-kastély tervénél az épület köré kialakított angolkerter használatát a látvány eléréséhez. Növényzetbe vágott nyílásokkal fordult egy-egy fontosabb történelmi emlék felé, így adva nekik hangsúlyt. Ezen elemek közé sorolható Somló-vár romja, valamint a moszori templom, somlószőlési templom és kastély, óbahi templom, somlóvársárhelyi kerezt, Országy temploma és a somlóvecsei templom.

Somló-torony

hógömb

A komplex táj látványában hajlamos elveszni, eltörpülni az, amit valóban érdemes lenne észrevenni. Megjelenik az igény a takarás nélküli létrejövésre. Moreau a hangsúly létrehozásának érdekében a kirekesztés eszközeihez nyúlva-melyre kortárs megoldásunk kínál alternatívát.

keretek

A kialakított objektum nagytűk segítségével gyűjti össze egy pontban az egyes fontosabb épületek képi, így hozva közelebb a látványt mind fizikailag, mind pedig átvitt értelemben a gömb fókuszpontjában álló látogatóhoz. A

Rongálva a francia építész rendszerét, a Somló-vár Bástyájának helyére tervezett installáció ugyanazon értékeket hivatott összpontosítani, kiemelni, ehhez azonban nem azonos eszközök segítik hozzá. Sajátos, egyedülálló módon teremti kapcsolatot múlt és jelen, megfigyelt és megfigyelt

A komplex táj látványában hajlamos elveszni, eltörpülni az, amit valóban érdemes lenne észrevenni. Megjelenik az igény a takarás nélküli létrejövésre. Moreau a hangsúly létrehozásának érdekében a kirekesztés eszközeihez nyúlt, melyre kortárs megoldásunk kínál alternatívát.

Fókuszpont

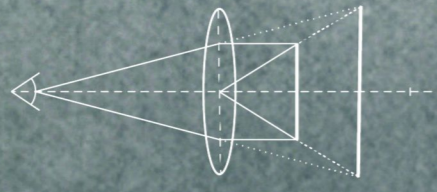
szerzők: Mohay Klára, Solymosi Bettina
konzulensek: Dr Vasáros Zsolt

Terra

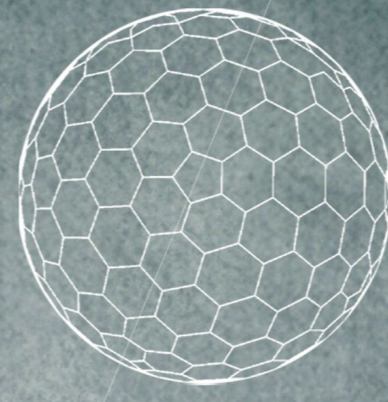
IPARTANSZÉK

optika

A beépített nagyítólencsék működése a fizika törvényein alapul. A gyűjtőlencsék egy pontban, a gyűjtőpontban gyűjtik össze a fénysugarakat. Amennyiben a tárgy távolsága kisebb, mint a fókusz távolság, akkor a fénysugarak nem metszik egymást, azonban meghosszabbítva azokat, látszólagos metszéspontot találhatunk, mely egyenes állású, nagyított képet mutat. E törvényszerűség alapján a gömbszerkezet középpontjába állva minden gondosan elhelyezett nagyítólencse a fókuszpontban, éppen a szem magasságában gyűjti össze a felnagyított látványt.

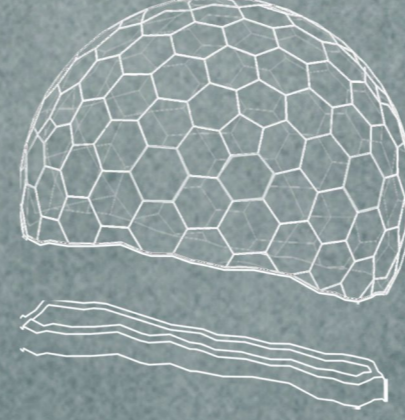

forma

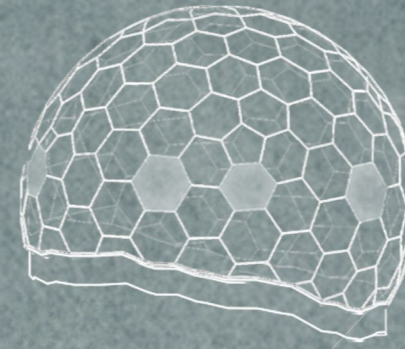
A szerkezet kiindulási formája egy 12 méter átmérőjű gömb, mely 30 cm oldalhosszúságú, méhsejt alakú elemekből épül fel. Az UV-szűrő és két oldali hangszigetelő képességgel rendelkező polikarbonát hatszögek váz nélkül, speciális csavarokkal csatlakoznak egymáshoz, lehetővé téve a zavartalan átlátást. A struktúra rendkívül stabil, törés-, por- és vízálló a levegő áramlását biztosító apró szellőző rések ellenére.

illeszkedés

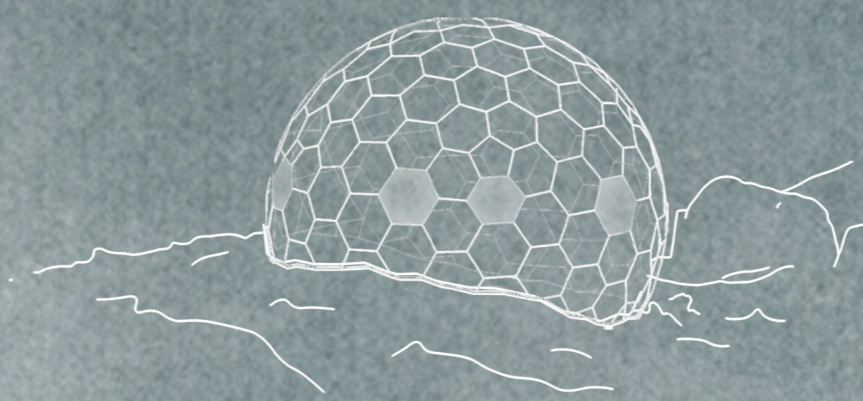
A vizuális hatás elérésének érdekében bizonyos hexagonok helyett azonos méretű és formájú nagyítólencsék kerülnek elhelyezésre, nagy figyelmet fordítva a precíz beállításra.

lencse

A terepre való illesztés pontosságának érdekében a gömb teljesen a domborzat felszínéhez igazodik. Méretere vágott alsó része a teljes mértékben előregyártott sínszerű alapozáshoz esatlakozik, mely a bástya-rom köré fonódva, kissé a földbe mélyítve szilárdítja a felépítményt.

adaptáció

Fókuszpont

szerzők: Mohay Klára, Solymosi Bettina
konzulensek: Dr Vasáros Zsolt

Terra

IPARTANSZÉK